

616.31-036.22:355.253.1(437)

V Ý S L E D K Y**EPIDEMIOLOGICKÝCH PRIESKUMOV STOMATOLOGICKÉHO ZDRAVIA V ČSĽA****Časť I: Stav chrupu brancov**

Plk. MUDr. Miroslav VLČEK

Stomatologické oddelenie Vojenskej nemocnice v Bratislave

*Venované plk. MUDr. Ladislavovi Frýbovi
k 65. výročiu narodenia***Úvod**

Úlohou zdravotníckej služby ČSĽA je upevnenie bojaskhopnosti vojsk zlepšením fyzického stavu, predchádzaním a znížením chorobnosti a úrazovosti, rýchlym vyliečením chorých a ranených. Vojenskej stomatológii pripadá úloha ozdravovať chrup a dutinu ústnu profylaktickými a liečebnými opatreniami. Základom stomatologickej profylaxie je sanácia dutiny ústnej, a to v prvom rade boj proti zubnému kazu a jeho následkom. K zisteniu celkového stavu chrupu a dutiny ústnej uskutočnili sme v rokoch 1977—1979 niekoľko epidemiologických prieskumov u vojsk VVO.

Materiál a metóda

Materiál pre prvý prieskum sme získali zo stomatologických vyšetrení prevádzaných vo Vojenskej nemocnici v Bratislave. Bolo vyšetrených 3483 vojakov vo veku 19—20 rokov. Vyšetrovaná bola generácia, ktorá bola v stomatologickej starostlivosti už od predškolského veku a vývoj a stav jej chrupu bol v dispenzárnej starostlivosti v priebehu povinnej školskej dochádzky a stredoškolského štúdia.

Vyšetrenie prevádza iba jeden lekár nášho oddelenia. Dutina ústna bola vyšetrovaná bežnými vyšetrovacími nástrojmi bez použitia röntgená. Je pravdepodobné, že určité percento

zubov postihnutých iniciálnym kazom nebolo zachytené. Zaznamenával sa zub s kazom, s výplňou, zub chýbajúci. Pri úspešnej preventívnej starostlivosti by malo ubúdať ochorenie chrupu. Pri úspešnej kuratívnej starostlivosti by malo u rovnako starých ľudí ubúdať stratených zubov, nenahradených zubov a neošetrených kazov. Stav chrupu bol vyjadrovaný nemodifikovaným indexom KPE a priemerným počtom KPE na osobu, ktorý umožňuje porovnanie s výsledkami iných autorov a najlepšie vyjadruje kazivosť. Okrem toho sme pre tabuľkové účely vypočítali percentuálny podiel neošetrených kazov z celkového KPE (K %), výplní (P %) a extrahovaných zubov (E %), čo umožňuje rýchlejšie porovnanie než absolútne čísla. Vyhodnotili sme počet intaktných chrupov, sanovaných a potrebných ošetrovaní a počet protetických náhrad. Výsledky prieskumu porovnáme s výsledkami rovnakej vekovej kategórie publikovanej inými autormi.

Výsledky

Jedným z meradiel účinnosti stomatologickej starostlivosti je pomer sanovaných osôb a osôb potrebných ošetrovaní (tab. 1).

Chrup sanovaný má 42,55 %, ošetrovanie potrebuje 57,45 % vyšetrených.

Kováč uvádza 22,9 % sanovaných a 77,1 % potrebných ošetrovaní. V desaťročnom období vidieť úspechy v liečebnej starostlivosti, počet sanovaných je takmer o 20 % väčší. Percento osôb potrebných ošetrovaní je však stále vysoké. Intaktný chrup má 3,82 % vyšetrených. Kováč uvádza 0,75 %, Štolfa z roku 1958 1,22 %. K ďalšiemu hodnoteniu našich údajov sme pristupovali z hľadiska rozdielu v kvantite jednotlivých výkonov, ktoré mali byť už prevedené podľa priemerného počtu neošetrených kazov, výplní a extrahovaných zubov na osobu (KPE) (tab. 2).

Priemerný počet neošetrených kazov 1,07 na osobu je v porovnaní s inými autormi nižší. Bažant 1960 uvádza 2,80, Poncová 1966 — 1,99, Kováč 1967 — 2,97, Štolfa 1958 — 1,15.

Priemerný počet výplní 4,6 na osobu v porovnaní s inými autormi je rovnakej výšky. Bažant 1960 — 3,90, Poncová 1967 — 5,72, Kováč 1967 — 4,86, Štolfa 1958 — 5,65.

Priemerný počet extrakcií 0,65 na osobu je v porovnaní s inými autormi nižší. Bažant 1960 — 1,20, Poncová 1966 — 0,81, Kováč 1967 — 1,32, Štolfa 1958 — 2,25.

Hodnota KPE 6,33 v priemere na jednu osobu je v porovnaní s inými autormi nižšia. Bažant 1960 — 7,90, Poncová 1957 — 12,54, Poncová 1966 — 8,80, Kováč 1967 — 9,17.

Tab. 1

Pomer ošetrovaných a neošetrených osôb

Počet vyšetrených	Počet intaktných chrupov		Počet sanovaných		Potrebuje ošetrovanie	
	absolútne	v percentách	absolútne	v percentách	absolútne	v percentách
Celkom						
3 483	133	3,82	1 482	42,55	2 001	57,45

Tab. 2

Priemerný počet KPE na osobu

Celkový počet kazov u vyšetovaných	Priemerný počet kazov na osobu	Celkový počet výplní	Priemerný počet výplní na osobu	Celkový počet extrahovaných zubov	Priemerný počet extrahovaných zubov na osobu	Hodnota KPE v priemere na osobu	Index kazivosti
3748	1,076	16 013	4,597	2283	0,655	6,328	0,198

Tab. 3

Počet protetických náhrad pri 3483 vyšetovaných

Počet samostatných koruniek	Počet samostatných koruniek na osobu	Počet mostíkových pilierov	Počet mostíkových pilierov na osobu	Počet členov v mostíku	Percento nahradených chýbajúcich zubov	Percento nenahradených extrahovaných zubov
101	0,029	41	0,012	40	0,011	98,248

Index kazivosti 0,198 v porovnaní s inými autormi je nižší. Poncová 1952 — 0,35, Kováč 1967 — 0,29, Štolfa 1958 — 0,27. Z celkovej hodnoty KPE je $K = 17\%$, $P = 72,65\%$, $E = 10,35\%$. Z tabuľky vyplýva, že stav chrupu meraný priemerom súčtu KPE je podstatne lepší než uvádzajú ostatní autori. Pokiaľ sa týka priemeru K (t. j. počtu neošetrených kazov a priemeru E [počtu extrakcií]), dosahuje najpriaznivejších hodnôt vôbec (tab. 3).

Percento nenahradených extrahovaných zubov 98,25 % je väčšie ako uvádzajú iní autori — Kováč 1967 — 92 %. Počet samostatných koruniek na osobu 0,29 je menší v porovnaní s inými autormi — Poncová 1960 — 0,16, Kováč 1967 — 0,06. Počet mostíkových pilierov na osobu 0,012 v našom súbore — Poncová 1960 — 0,13, Kováč 1967 — 0,04 (tab. 4).

Kvalita dispenzárnej starostlivosti o chrup dorastu nie je v okresoch Západoslonského kraja na rovnakej úrovni. Najväčšie percento sanovaných osôb je v okrese Nitra — 49,76 % a najmenšie z okresu Bratislava-vidiek 37,10 %, rozdiel je 12,66 % (tab. 5).

Rozdiely v priemernom počte KPE na osobu v jednotlivých okresoch Západoslonského kraja sú štatisticky významné. Priemerný počet kazov na osobu má najnižší okres Nitra — 1 a najväčší Bratislava-vidiek 1,46. Priemerný počet výplní na osobu má najväčší okres Trenčín — 6,71, najmenší okres Levice — 3,44. Najväčšie percento extrahovaných zubov je v okrese Dunajská Streda — 1,21, najmenší v okrese Nitra — 0,45. Hodnota KPE je najmenšia v okrese Levice — 5,34, najväčšia v Trnave 8,58. Index kazivosti je najnižší

Tab. 4

Stav chrupu dorastu nastupujúceho do základnej vojenskej služby (podľa okresov)

Názov okresu	Počet vyšetrených	počet sanovaných		potrebujú ošetrovanie	
		celkom	v percentách	celkom	v percentách
Nitra	424	211	49,76	213	50,23
Senica	207	102	49,27	105	50,72
Galanta	213	103	48,36	110	51,64
Komárno	121	57	47,10	64	52,89
Bratislava	685	297	43,35	388	56,64
Levice	120	51	42,50	69	57,50
Nové Zámky	173	72	41,62	101	58,38
Trnava	357	146	40,90	211	59,10
Dunajská Streda	148	58	39,19	90	60,81
Topolčany	212	82	38,68	130	61,32
Trenčín	290	111	38,27	179	61,72
Bratislava-vidiek	442	164	37,10	278	62,89
Ostatné okresy	91	28	30,77	63	69,23
Celkom	3483	1482	42,55	2001	57,45

Priemerný počet KPE na osobu podľa okresov

Tab. 5

Názov okresu	Počet vyšetř.	Celkový počet kazov	Priemerný počet kazov na osobu	Počet výplní		Extrahované zuby		Hodnota KPE v priemere na osobu	Index kazivosti
				celkom	priemer na osobu	celkom	priemer na osobu		
Levice	107	134	1,252	368	3,439	70	0,654	5,345	0,167
Komárno	104	111	1,067	420	4,038	60	0,577	5,683	0,178
Nitra	383	383	1,000	1656	4,324	174	0,454	5,778	0,181
Nové Zámky	155	161	1,039	695	4,484	119	0,768	6,290	0,197
Bratislava-vidiek	388	566	1,459	1838	4,737	319	0,822	7,018	0,219
Bratislava	606	724	1,195	3181	5,249	389	0,642	7,085	0,221
Galanta	177	192	1,085	935	5,282	186	1,051	7,418	0,232
Senica	179	190	1,061	1081	6,039	123	0,687	7,788	0,243
Topolčany	182	262	1,440	1010	5,549	163	0,896	7,885	0,246
Dun. Streda	121	139	1,149	689	5,694	146	1,207	8,050	0,252
Trnava	320	437	1,365	1952	6,100	250	0,812	8,278	0,259
Trenčín	262	321	1,225	1759	6,714	167	0,637	8,576	0,268

Tab. 6
Percentuálne vyjadrenie KPE podľa okresov

Názov okresu	Počet kazov v %	Počet výplní v %	Počet extrahova- ných zubov v %
Senica	13,63	77,55	8,82
Dunajská Streda	14,27	70,74	14,99
Trenčín	14,29	78,28	7,43
Galanta	14,62	71,21	14,17
Trnava	16,50	73,65	9,81
Nové Zámky	16,51	67,59	12,20
Bratislava- mesto	16,85	74,08	9,06
Nitra	17,30	74,83	7,87
Topolčany	18,26	70,38	11,36
Komárno	18,78	71,07	10,15
Bratislava- vidiek	20,78	67,50	11,71
Levice	23,43	64,33	12,24
Ostatné okresy	17,00	72,64	10,36

v okrese Levice — 0,167, najväčší v okrese Trenčín — 0,268 (tab. 6).

V kvalite dispenzárnej starostlivosti sú značné rozdiely medzi okresmi. Z celkového

KPE najmenšie percento kazov je v okrese Senica ($K = 13,63\%$) a najväčšie v okrese Levice — $23,43\%$. Najväčšie percento výplní má okres Trenčín — $78,28\%$ a najmenšie okres Levice — $64,33\%$. Najväčšie percento extrahovaných zubov má okres Dunajská Streda — $14,99\%$ a najmenšie okres Trenčín — $7,43\%$.

Záver

Previedli sme vyhodnotenie stavu chrupu u 3483 vojakov vo veku od 19—20 rokov pochádzajúcich prevažne zo Západoslovenského kraja. Použili sme záznamy zo stomatologických vyšetrení prevedených v roku 1977 do vojenských lekárskech vysvedčení vo Vojenskej nemocnici v Bratislave. Porovnanie našich výsledkov s inými autormi svedčí o tom, že sa stav v tejto vekovej skupine meraný celkovým indexom KPE od roku 1957 zlepšil, čo svedčí o všestrannej a predovšetkým o preventívnej starostlivosti, ktorú náš štát zameriava na úseku stomatológie na mládež. Viac ako polovica vojakov naďalej potrebuje stomatologické ošetrovanie, čo svedčí o tom, že dispenzárna starostlivosť o chrup brancov nie je na požadovanej úrovni a nie je prevádzaná v plnom rozsahu. K zisteniu skutočného stavu chrupu u vojsk som uskutočnil v rokoch 1978—1979 ďalší epidemiologický prieskum, s výsledkami ktorého Vás oboznámim v ďalšej práci.

Literatura u autora.

Kľúčová slova: Stomatologie; Stav chrupu branců; Epidemiologický průzkum.